

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У статті висвітлено особливості професійної підготовки майбутніх фахівців управління закладами освіти на засадах міждисциплінарної інтеграції, адже суспільство висуває особливі вимоги до керівника та його управлінських компетентностей, які важливо сформувані під час навчання. На основі аналізу наукових праць виокремлено загальні та професійні проблеми у підготовці майбутніх фахівців-управлінців з університетської освіти.

З метою ефективного розвитку педагогічної системи та покращення її функціонування запропоновано здійснювати підготовку магістрів зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» освітньо-професійної програми «Управління навчальними закладами» за принципом міждисциплінарної інтеграції. Доведено, що застосування цього принципу у вищій школі сприяє гармонійному поєднанню теоретико-методологічної, загальноосвітньої і практичної професійної підготовки, мета якої полягає у формуванні міждисциплінарних знань, розвитку дослідницьких умінь і навичок.

Особливу увагу серед інших аспектів навчання на засадах міждисциплінарної інтеграції, що знайшло своє відображення в університетських вимогах до професійної підготовки магістра з управління закладами освіти. Доведено, що застосування у вищій школі принципу міждисциплінарної інтеграції, в основу якого закладена взаємодія, синтез, взаємопроникнення навчальних дисциплін, увиразнює традиційні загальнометодологічні принципи (цілісності, системності, структурованості, багаторівневості, відповідності). Його практичне застосування підтверджує, що це дієвий принцип інноваційних педагогічних технологій.

Упровадження міждисциплінарної інтеграції у процес підготовки магістрів з управління закладом освіти сприяє встановленню усвідомленого взаємозв'язку вивченого з майбутньою професійною діяльністю. Внаслідок цього в освітньому процесі на всіх його рівнях (вивчення навчальної теми з окремої дисципліни; засвоєння тем, що входять до навчального модуля;

вивчення навчальної дисципліни в цілому; на рівні дисциплін, які студенти вивчають у магістратурі) значно покращуються результати навчання.

Ключові слова: професійна підготовка, магістр, управління закладами освіти, міждисциплінарна інтеграція.

Liliia REBUKHA

Ternopil, Ukraine

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0054-0651>

PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS IN THE MANAGEMENT OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS BASED ON INTERDISCIPLINARY INTEGRATION

The article analyzes peculiarities of professional training of future specialists in Management of Educational Institutions on the basis of interdisciplinary integration, since society imposes special requirements on the leader and the acquisition of effective managerial competencies during their studies. The analysis of scientific works was carried out, which gave a possibility to highlight general and professional problems of training of future managerial specialists in university education.

To ensure the innovative development of the pedagogical system and its better functioning, it is proposed to train Masters of specialty 011 «Educational, Pedagogical Sciences» of the educational program «Management of Educational Institutions» on interdisciplinary integration. It is proved that, when used in the students' educational process, interdisciplinary integration contributes to the unity of theoretical-methodological, general educational and practical-oriented professional training, which is aimed at the holistic formation of interdisciplinary knowledge, the development of research skills and abilities.

The main content of training is highlighted on the basis of interdisciplinary integration, which is reflected in certain requirements for the professional training of a Master in Management of Educational Institutions at the university. It is proved that the observance in the educational process of the methodological principles (integrity, consistency, structuredness, multilevel, conformity) allows us to consider interdisciplinary integration as an integral process of interaction, synthesis, interpenetration of academic disciplines into the content of professional training of future managers of educational institutions through the introduction of effective means of innovative pedagogical technologies by the teacher.

The indicated need to introduce interdisciplinary integration into the process of training masters in management of an educational institution contributes to the establishment of a conscious relationship between the studied and future professional activities. As a result, in the educational process at all levels (studying the academic topic from a separate discipline, mastering the topics that are included in the educational module, studying the academic discipline as a whole, at the level of academic disciplines studied by students during their master's studies) the results of the educational process are significantly optimized.

Key words: professional training, Master's degree, Management of Educational Institutions, interdisciplinary integration.

Постановка проблеми. Сьогодні заклади освіти різних типів є цілісним освітнім середовищем, де кожна його складова перебуває у тісному взаємозв'язку з іншими й активно впливає на ефективність функціонування установи в цілому. Водночас сучасний освітній заклад безперервно перебуває у взаємодії із зовнішнім середовищем, яке чинить істотний вплив на нього шляхом постійного висування актуально-необхідних соціальних вимог, які постійно впливають на стратегічно-концептуальні та повсякденні завдання навчального закладу. Тобто соціальне середовище суттєво впливає на освітній процес, його потреби, особливості та перспективу розвитку, в той самий час, освітній процес активно впливає на середовище, змінюючи його.

Через законодавчі зміни в освіті, що відбулися останнім часом, інтерес до освітнього середовища значно зріс. На проблеми освіти почали звертати більше уваги, оскільки вони стосуються не тільки держави чи сфери надання освітніх послуг, але й кожної родини, колишніх, теперішніх і майбутніх учнів/студентів, а також педагогів, які повсякденною професійною діяльністю формують імідж навчального закладу.

У таких умовах управлінцю закладу освіти відводиться особлива та відповідальна роль, що пов'язано з професійними вимогами до нього як компетентного фахівця, здатного створити стійке до внутрішніх і зовнішніх деструктивних впливів освітнє середовище для забезпечення інноваційного розвитку педагогічної системи в цілому та її оптимального функціонування в майбутньому. Тому, на наше переконання, ефективна управлінська діяльність керівника закладу освіти значною мірою залежить від отриманої фахової підготовки у закладах вищої освіти, а, відповідно, результативність навчання студентів магістратури буде більш продуктивною, якщо здійснюватиметься на засадах міждисциплінарної інтеграції.

Аналіз досліджень. Проблеми професійної підготовки управлінців закладів освіти відображені в наукових роботах вітчизняних (Л. Дмитренко, Є. Бачинська, О. Жданова-Неділько, Л. Калініна, Л. Карамушка, М. Лещенко, В. Маслов, Н. Ничкало, В. Приходько та ін.) і закордонних науковців (В. Байденко, А. Віланд, І. Зимня, А. Субетто, А. Хуторський та ін.) та є предметом їхніх теоретико-методологічних і практично зорієнтованих узагальнень і висновків.

Грунтовні пошуки здійснювалися в напрямі розкриття принципу доцільності та саморегуляції управління, застосування компетентнісного підходу до управління людськими ресурсами в освітній організації, формування у керівника закладом освіти професійної компетентності, посилення демократизації і технологізації управління, підвищення управлінської культури та ін. М. Лещенко розглянула історико-педагогічні аспекти професійної підготовки магістрів управління навчальним закладом [Лещенко, Светлорусова, 2010, с. 75–82]; Л. Дмитренко окреслила шляхи та модель підготовки управлінців закладів вищої освіти до організації навчання осіб з особливими освітніми потребами на засадах акмеологічного підходу [Дмитренко, 2011, с. 21–24]; Є. Бачинська представила результати підготовки директорів закладів освіти до управлінської діяльності в системі післядипломної освіти [Бачинська, 2018, с. 32–41]; О. Жданова-Неділько розкрила особливості підготовки майбутнього керівника навчального закладу до конструктивної управлінської взаємодії [Жданова-Неділько, 2015, С. 68–70]; П. Олешко окреслила шляхи формування професійної компетентності управлінця закладу освіти в інноваційних умовах освітнього середовища [Олешко, 2018, с. 156–162]. О. Топузов здійснив характеристику організаційних механізмів управління закладами освіти [Топузов, Калініна, 2017, с. 34–40]. Привертають увагу дослідження В. Приходько про сутнісну значимість моніторингу якості діяльності освітнього закладу, що є вагомим внеском у сучасну теорію управління закладом освіти [Приходько, 2014], та В. Маслова про ефективне здійснення аналітико-експертної діяльності керівниками навчальних закладів [Маслов, Боднар, Гораш, 2012].

Здійснений аналіз наукових праць із проблематики дослідження засвідчує, що проблеми в цій царині є чисельними й потребують свого вирішення. На особливу увагу заслуговує висвітлення організації ефективної професійної підготовки управлінця закладом освіти на засадах міждисциплінарної інтеграції в процесі його навчання магістратурі.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні важливості здійснення професійної підготовки майбутнього фахівця з управління закладом освіти на засадах міждисциплінарної інтеграції.

Виклад основного матеріалу. Збільшення попиту на фахівців-управлінців закладами освіти з високою кваліфікаційною компетентністю викликane гострою потребою сьогодення. Відповідно, заклади вищої освіти прагнуть постійно підвищувати власні стандарти у процесі підготовки магістрів спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» й надають їм освітні послуги з урахуванням вимог часу [Миرونчук, 2018, с. 99–101; Pathways to Excellence, 2015; Ребуха, Боршуляк, 2020, с. 87–90]:

– високу якість навчання для набуття загальних і фахових компетентностей та відповідних програмних результатів навчання;

– гнучкість змістового наповнення навчальних дисциплін, практико-зорієнтований освітній процес, логічну структуру підготовки,

студентоцентроване навчання, домінування активних методів та організаційних форм навчання, проблемне викладання дисциплін;

– співпрацю студентів магістратури із магістрантами інших закладів освіти та фахівцями приватних/державних освітніх організацій з метою збільшення можливостей навчання і набуття умінь працювати з новими цільовими групами;

– можливість навчатися за кордоном за програмами міжнародного обміну;

– індивідуальний підхід до фахової підготовки, що проявляється у самостійному визначенні студентами свого професійного розвитку шляхом особистісного обрання дисциплін вільного вибору;

– постійну співпрацю із майбутніми роботодавцями;

– залучення магістрантів до наукової, міжнародної та громадської роботи;

– надання індивідуальних консультацій з особистим консультантом-керівником під час виконання випускної кваліфікаційної роботи;

– постійний доступ до електронних і друкованих навчально-методичних матеріалів, необхідних для підготовки до занять;

– упровадження міждисциплінарного навчання для забезпечення його інноваційності та ін.

Кожна із зазначених освітніх послуг є важливою, однак, відповідно до мети дослідження, особливої уваги потребує обґрунтування суті здійснення теоретичної і практичної спрямованості підготовки майбутніх фахівців, розвиток у них дослідницьких умінь і навичок з управління закладом освіти на засадах міждисциплінарної освіти.

Відсутність в університетах, які здійснюють підготовку фахівців з управління закладами освіти, єдиного підходу до освітнього процесу призвела до того, що навчання магістрів до сьогодні здійснюється на основі мультидисциплінарного підходу. Цей підхід до навчання розглядається вченими як дієвий спосіб розширення наукового світогляду студентів щодо формування єдиного образу об'єкта дослідження [Melnychuk, Rebukha, Zavgorodnia, Bloshchynskiy, 2018, pp. 712–718]. Однак такому підходові не властиві усталені змістові міждисциплінарні зв'язки, які б об'єднувалися навколо спільної мети й були функціонально адаптовані до управління закладами освіти. Тому для вивчення пропонуються різні дисципліни, пов'язані між собою формально та без відповідної наступності.

У зв'язку з цим, в університетській освіті майбутніх фахівців-управлінців проявляються проблеми двох видів:

– загальні, що існують у вищій освіті тут і тепер (відтворювальне навчання, незначна практична спрямованість змістового наповнення дисциплін, низька наявність міждисциплінарних зв'язків та ін.);

– професійні (відсутність власних традицій в освітній програмі, перенесення в навчання досвіду підготовки студентів інших спеціальностей, часто – відсутність індивідуальної траєкторії професійного становлення, спрямованості на наступність і неперервність професійної освіти та ін.).

Вирішення зазначених проблем можливе за використання у навчанні студентів міждисциплінарної інтеграції. При такому підході освітньому процесові властива єдність теоретико-методологічної, загальноосвітньої і практично спрямованої професійної підготовки. На практиці міждисциплінарна інтеграція сприяє виділенню в змісті освіти фундаментальних, генерувальних, спільних для всіх понять, концептуальних теорій, законів та закономірностей, які розкривають наявні в освітній системі причинно-наслідкові та кореляційні зв'язки, що здатні спрямувати навчальний процес на цілісне об'єднання міждисциплінарних знань [Ребуха, 2019, с. 203].

Головний зміст навчання на засадах міждисциплінарної інтеграції знаходить своє відображення у вимогах до професійної підготовки магістра з управління закладами освіти в університеті:

– здійснювати ґрунтовну і висококомпетентну предметно-наукову та загальнокультурну професійно-управлінську підготовку;

– формувати наукове знання у студентів магістратури відповідно до усталених і нових теоретичних ідей, концепцій розвитку, наукових законів і закономірностей та основного категорійно-понятійного апарату;

– розвивати інтелектуальний і творчий потенціал у кожного майбутнього фахівця управління закладами освіти;

– створювати умови для формування внутрішньої мотивації, професійних установок на самоосвіту, самовиховання та особистісний саморозвиток;

– удосконалювати внутрішню здатність студента до інтеграції особистісно отриманого наукового знання (при умові успішного засвоєння всіх навчальних дисциплін у закладі освіти) з метою оволодіння вагомими теоретичними і методологічними засадами майбутньої професійної діяльності.

Під час навчання в магістратурі особливо цінною є методологічна підготовка випускників вищої школи, оскільки тим, хто обіймає посаду управлінця закладом освіти, часто не вистачає загальнометодологічного бачення проблеми в цілому. Тому магістрантам у процесі навчання важливо набути особистісних здатностей інтегрувати міждисциплінарні знання зі спеціальних дисциплін, уміло користуватися міждисциплінарним понятійним апаратом та здійснювати аналіз власної освітньої діяльності.

Інтеграційні процеси у професійній підготовці управлінців закладів освіти передбачають якісно новий спосіб структурування змістового наповнення навчальних дисциплін, що дає змогу викладачу систематизувати навчальний матеріал відповідно до нововстановлених міждисциплінарних зв'язків, які чинять різносторонній вплив на професійний розвиток майбутнього фахівця.

Міждисциплінарна інтеграція як цілісний процес взаємодії, синтезу, взаємопроникнення навчальних дисциплін у зміст професійної підготовки майбутніх управлінців закладів освіти стала можливою на різних етапах процесу проектування тем навчальних дисциплін, що вивчаються в магістратурі, шляхом впровадження дієвих засобів інноваційних педагогічних технологій. На переконання М. Сови, її слід вибудовувати, дотримуючись

загальнометодологічних принципів цілісності, системності, структурованості, багаторівневості та відповідності [Сова, 2009, с. 170–171].

Зазначені принципи застосовуються у процесі при підготовці фахівців з управління закладами освіти комплексно. Випускники, будучи активними учасниками інноваційних педагогічних технологій, мають змогу повною мірою відчути взаємозв'язок вивченого з майбутньою професійно-діяльнісною практикою, опанувати знання швидше і засвоїти їх ефективно. Як наслідок, в освітньому процесі на всіх рівнях можна спостерігати:

а) на рівні вивчення навчальної теми з окремої дисципліни – встановлення міждисциплінарної системності із засвоєного студентами магістратури навчального матеріалу;

б) на рівні засвоєння тем, що входять до навчального модуля, – виявлення із засвоєного навчального матеріалу найбільш значущих міждисциплінарних елементів та інтегрування отриманих міждисциплінарних знань із фахових дисциплін у результативні способи діяльності в майбутньому;

в) на рівні вивчення навчальної дисципліни в цілому – набуття магістрантами загальнонаукових і спеціальних знань, умінь та навичок на засадах міждисциплінарної інтеграції;

г) на рівні навчальних дисциплін, що вивчаються студентами в магістратурі, – успішне поєднання загальної та спеціальної підготовки студентів, їх системна міждисциплінарна цілісність.

Зазначені загальнометодологічні принципи професійної підготовки управлінців закладів освіти на засадах міждисциплінарної інтеграції значною мірою оптимізують результати освітнього процесу, сприяють успішному розв'язанню пізнавальних і професійних проблемних ситуацій та допомагають викладачам у вирішенні *завдань*, що безпосередньо пов'язані із підбором найбільш ефективних педагогічних технологій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Професійна підготовка фахівців управління закладами освіти на засадах міждисциплінарної інтеграції формує високу фахову компетентність, оскільки щоразу пропонує студентові здійснити конструктивний перехід від інформаційно-дисциплінарного до усвідомленого міждисциплінарного знання, для якого характерна наступність та безперервність у набутті професійної освіти, мотивує до отримання ґрунтовних і глибинних логічно-структурованих міждисциплінарних знань, сприяє формуванню аналітично-фахового мислення та наукового світогляду, а також дає можливість добре підготувати фахівців до успішної професійної діяльності.

Перспективним напрямом наших наступних наукових розвідок може стати дослідження, що стосується формування професійної компетентності фахівця з управління закладами освіти в умовах дистанційного освітнього середовища.

Список літератури

1. Бачинська Є. М. Підготовка директорів закладів освіти до управлінської діяльності в системі післядипломної освіти. *Народна освіта*. 2018. №1. С. 32–46.
2. Дмитренко Л. І. Модель підготовки керівників вищих навчальних закладів до організації інтегрованого навчання осіб з особливими потребами. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія Валеологія: сучасність і майбутнє*. 2011. № 951. Вип. 10. С. 21–26. URL: [http://philosophy.karazin.ua/ua/kafedra/visn_val/Visnyk_951\(2011\).pdf#page=21](http://philosophy.karazin.ua/ua/kafedra/visn_val/Visnyk_951(2011).pdf#page=21)
3. Жданова-Неділько О. Підготовка майбутнього керівника навчального закладу до конструктивної управлінської взаємодії. *Гірська школа українських Карпат*. 2015. №12. С. 68–71. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/9788/1/H_Ivaniuk_GShUK_12_2015.pdf
4. Лещенко М. П., Светлорусова А. В. Професійна підготовка магістрів управління навчальним закладом : історико-педагогічний дискурс. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. праць*. Харків : НТУ «ХПІ», 2010. Вип. 27(31). С. 75–82. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/165892/>.pdf
5. Маслов В. І., Боднар О. С., Гораш К. В. Наукові основи та технології компетентного управління загальноосвітнім навчальним закладом : монографія. Тернопіль : Крок, 2012. 320 с.
6. Мирончук Н. М. Особливості змісту підготовки магістрів спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» («Педагогіка вищої школи») в Україні. *Scientific Letters of Akademic Society of Michal Baludansky*. 2018. № 3. Vol. 6. pp. 99–103.
7. Олешко П. С. Формування професійної компетентності керівника закладу освіти в умовах інноваційного освітнього середовища. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. праць*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 2018. Вип. 64. С. 156–162.
8. Приходько В. М. Система моніторингу якості освітньої діяльності загальноосвітнього навчального закладу (методологічний аспект): дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.06. Київ, 2014. 430 с.
9. Ребуха Л. З., Боршуляк Н. С. Професійна компетентність фахівців: сутнісні ознаки та розвиткові умови. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 22. Т. 3. С. 87–90. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/22-3.17>.
10. Ребуха Л. З. Теоретичні і методичні засади фундаменталізації професійної підготовки майбутніх соціальних працівників: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2019. 560 с.

11. Сова М. О. Концептуальна модель інтегрованого навчання і технологія її впровадження у навчальний процес вищої школи. Біоресурси і природокористування: наук. журн. 2009. Т. 1. № 1(2). С. 169–177.
12. Топузов О., Калініна Л. Організаційні механізми управління закладами освіти: методології та теоретичні засади. Український педагогічний журнал. 2017. №4. С. 34–44.
13. Melnychuk I., Rebukha L., Zavgorodnia T. & Bloschynskiy I. (2018). Strategic significance of english in self-education of the students of sociohumanitarian specialities for fundamentalization of university education. *Modern Journal of Language Teaching Methods*, 8(11), pp. 712–720. DOI <https://doi.org/10.26655/mjltm.2018.11.1>
14. *Pathways to Excellence: ESRC Postgraduate Training Framework/Economic and Social Research Council*. 2015. URL: <https://esrc.ukri.org/files/skills-and-careers/doctoral-training/pathways-to-excellence-background-to-the-new-postgraduate-training-framework/>

References

1. Bachynska Ye. M. *Pidhotovka dyrektoriv zakladiv osvity do upravlinskoї diialnosti v systemi pisladyplomnoi osvity [Preparation of directors of educational institutions for managerial activity in the system of postgraduate education]*. *Narodna osvita*. 2018. №1. pp. 32–46 (in Ukrainian). URL : https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5204
2. Dmytrenko L. I. *Model pidhotovky kerivnykiv vyshchych navchalnykh zakladiv do orhanizatsii intehrovanoho navchannia osib z osoblyvymy potrebamy. [Model of training heads of higher educational institutions for the organization of integrated training for persons with special needs]* *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im. V. N. Karazina. Seriya Valeolohiia: suchasnist i maibutnie*. 2011. № 951. Vyp. 10. pp. 21–26 (in Ukrainian). URL : [http://philosophy.karazin.ua/ua/kafedra/visn_val/Visnyk_951\(2011\).pdf#page=21](http://philosophy.karazin.ua/ua/kafedra/visn_val/Visnyk_951(2011).pdf#page=21)
3. Zhdanova-Nedilko O. *Pidhotovka maibutnoho kerivnyka navchalnoho zakladu do konstruktyvnoi upravlinskoї vzaiemodii [Training of future heads of educational establishments to engage constructively management of interaction]*. *Hirska shkola ukrainskykh Karpat*, 2015, №12. pp. 68–71 (in Ukrainian). URL : http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/9788/1/H_lvaniuk_GShUK_12_2015.pdf
4. Leshchenko M. P., Sviatlorusova A. V. *Profesiina pidhotovka mahistriv upravlinnia navchalnym zakladom: istoryko-pedahohichnyi dyskurs' [Professional training of masters of management of educational institution: historical and pedagogical discourse]*, *Problemy ta perspektyvy formuvannia natsionalnoi humanitarno-tekhnichnoi elity : zb. nauk. pr. Kharkiv : NTU «KhPI»*. 2010. Vyp. 27 (31), pp. 75–81 (In Ukrainian). URL : <https://lib.iitta.gov.ua/165892/pdf>

5. Maslov V. I., Bodnar O. S., Horash K. V. *Naukovi osnovy ta tekhnologii kompetentnoho upravlinnia zahalnoosvitnim navchalnym zakladom [Scientific foundations and technologies of competent management of a general educational institution] : monohrafiia. Ternopil : Krok, 2012. 320 s [in Ukrainian].*
6. Myronchuk N. M. *Osoblyvosti zmistu pidhotovky mahistriv spetsialnosti 011 «Osvitni, pedahohichni nauky» («Pedahohika vyshchoi shkoly») v Ukraini. [Features of the content of the training of masters of the specialty 011 “Educational, pedagogical sciences” (“Pedagogy of higher education”) in Ukraine] Scientific Letters of Akademic Society of Michal Baludansky. 2018. № 3. Vol. 6. pp. 99–103 (in Ukrainian).*
7. Oleshko P. S. *Formuvannia profesiinoi kompetentnosti kerivnyka zakladu osvity v umovakh innovatsiinoho osvitnoho seredovyscha. [Formation of professional competence of the head of an educational institution in an innovative educational environment] Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriiia 5 : Pedahohichni nauky : realii ta perspektyvy : zb. nauk. prats. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2018. Vyp. 64. pp. 156–162 (in Ukrainian).*
8. Prykhodko V. M. *Systema monitorynhu yakosti osvitnoi diialnosti zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu (metodolohichniy aspekt) [The system for monitoring the quality of educational activities of a general educational institution (methodological aspect)]: dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.06. Kyiv, 2014. 430 s (in Ukrainian).*
9. Rebukha L. Z., Borshuliak N. S. *Profesiina kompetentnist fakhivtsiv: sutnisni oznaky ta rozvytkovi umovy. [Professional competence of specialists: essential features and development of conditions] Innovatsiina pedahohika. 2020. Vyp. 22. T. 3. S. 87–90 (in Ukrainian). DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/22-3.17>*
10. Rebukha L. Z. *Teoretychni i metodychni zasady fundamentalizatsiyi profesiynoyi pidgotovky maybutnikh sotsialnykh pratsivnykiv: dis. ...d-ra ped. nauk: 13.00.04. [Theoretical and methodical principles of fundamentalization of professional training of future social workers: dis. ... Dr. Ped. Sciences: 13.00.04]. Khmelnytsky, 2019. 560 p (in Ukrainian).*
11. Sova M. O. *Kontseptualna model intehrovanoho navchannia i tekhnolohiia yii vprovadzhennia u navchalnyi protses vyshchoi shkoly. [Conceptual model of integrated learning and the technology of its implementation in the educational process of higher education] Bioresursy i pryrodokorystuvannia: nauk. zhurn. 2009. T. 1. № 1(2). pp. 169–177 (in Ukrainian).*
12. Topuzov O., Kalinina L. *Orhanizatsiini mekhanizmy upravlinnia zakladamy osvity: metodolohii ta teoretychni zasady [Organizational mechanisms for managing educational institutions: methodologies and theoretical foundations]. Ukrainskyi pedahohichniy zhurnal. 2017. №4. pp. 34–44 (in Ukrainian).*

13. Melnychuk I., Rebukha L., Zavgorodnia T., & Bloshchynskiy I. (2018). *Strategic significance of english in self-education of the students of sociohumanitarian specialities for fundamentalization of university education. Modern Journal of Language Teaching Methods*, 8(11), pp. 712-720. DOI <https://doi.org/10.26655/mjltm.2018.11.1> (in English).
14. *Pathways to Excellence: ESRC Postgraduate Training Framework / Economic and Social Research Council. 2015 (in English). URL : <https://esrc.ukri.org/files/skills-and-careers/doctoral-training/pathways-to-excellence-background-to-the-new-postgraduate-training-framework/>*